

Samo istina vodi pomirenju

Autor Administrator

Pravo na grob i dužnost pijeteta

Izjava komisija "Iustitia et pax" Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije o stradanjima i prikrivenim grobnicama iz Drugog svjetskog rata i poraća

Budući da je Parlamentarna skupština Vijeća Europe, te najviše demokratske političke integracije na kontinentu, već u dva navrata - rezolucijama od 27. lipnja 1996. o "mjerama za demontiranje naslijeđa bivših komunističkih totalitarnih režima, kao i od 25. siječnja 2006. o "neophodnosti međunarodne osude zločina totalitarnih komunističkih režima";

upozorila da međunarodna zajednica nije osudila zločine komunizma, kao što je to učinila glede zločina nacizma;

naglasila da europska javnost nedovoljno poznaje i slabo je svjesna ovih zločina;

preporučila kažnjavanje zločina komunizma, rehabilitaciju bez suda ubijenih i nevino osuđenih žrtava, kao i restitutio in integrum svih obespravljenih i opljačkanih osoba;

inzistirala da žrtve komunističkog terora imaju pravo "na sućut, razumijevanje ... počast ... i priznanje njihove patnje";

upozorila da je osuda zločina komunizma veoma važna za odgoj mladih naroda;

budući da je Hrvatski sabor 30. lipnja 2006. godine donio Deklaraciju o osudi zločina počinjenih tijekom totalitarnoga komunističkog poretka u Hrvatskoj, od 1945. do 1990. godine;

te budući da je slovenski Državni zbor donio 2003. godine Zakon o vojnim grobnicama,

našle tri komisije "Iustitia et pax" smatraju svojim ljudskim pravom i moralnom dužnošću izjaviti sljedeće:

1. Otkriti istinu o žrtvama i utvrditi njihov identitet. U razdoblju Drugoga svjetskog rata (od jeseni 1944. g.), u kojem Komunistička partija i partizanska vojska zauzimaju vlast u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji, komunistički režim provodio je sustavne i masovne represalije nad osobama koje su proizvoljno označene "narodnim neprijateljima i ratnim zločincima". U ovu kategoriju proskribiranih i unaprijed osuđenih ljudi taj režim nije ubrajao samo vojne, političke ili činovničke pripadnike različitih struktura koje su u ratu surađivale s totalitarnim silama Osovine i bile suprotstavljene partizanskom pokretu, nego i velik broj građana koje je taj režim po raznim kriterijima - kao što su svjetonazor, imovno stanje, politički stavovi itd. - smatrao suparničkim isključivomu komunističkom poretku. Nakon što je ovaj režim zauzeo pojedina područja, od najtežih oblika njegovog terora, bez suda i suđenja i uglavnom bez ikakve skupne ili pojedinačne evidencije, na brojnim stratištima, na "križnim putovima" i u raznim logorima posebno su stradali Hrvati, ali i pripadnici drugih naroda - u Makedoniji, na Kosovu, u Srbiji i Vojvodini, zatim i u Sloveniji.

Naš komisije smatraju da je jednako nedostojno i nedopustivo precjenjivati, kao i podcjenjivati značenje i broj svih ovih žrtava te da je jedino opravdano izvršiti njihovo savjesno popisivanje, za što uvijek nije kasno. Imaju na umu da je komunistički režim u to doba na sustavan način pripremao, organizirao i provodio teror i represiju nad vlastitim narodima, kao tzv. "drugu fazu revolucije" te da je na čelu tog zločinačkog pothvata stajao partijsko-vojni i, kasnije, partijsko-polijski vrh režima - o čemu nedvojbeno svjedoče jugoslavenski i strani dokumenti - moguće je "razumjeti" narav i razmjere zločina koji su počinjeni. Ipak, ne treba smetnuti s uma činjenicu da je i komunistička ideologija od samoga svojeg početka u svoj sustav ugradila teror i zločin.

2. Grobnice, žrtve i žalovanje. O razmjerima tada počinjenih ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti te o naravi tadašnjeg režima najčešće govori velik broj prikrivenih i do danas neoznačenih grobnica na području Slovenije, ali i Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Ta grobnica svjedoče o najtežoj vrsti zločina - sustavnim masovnim pogubljenjima. U proteklih 17 godina, na različite načine evidentirano te dijelom locirano približno 1.300 ovakvih grobnica, najviše u Hrvatskoj (više od 700) i u Sloveniji (preko 500), među kojima su vjerojatno najmasovnija ona na Kočevskom rogu, u Teznom kod Maribora, u Maceljskoj dolini i u Jazovki. Procjenjuje se da je ovo tek dio prikrivenih grobnica nad kojima su tijekom i krajem rata te u prvoj godini poraća ubijani pripadnici poražene hrvatske, slovenske, crno-gorske i njemačke vojske, kao i brojni civili, hrvatske i drugih nacionalnosti.

Masovna grobnica često su kasnije bila razarana, uništena, pretvarana u smetljak (npr: Husina jama kod Sinja) i prikrivana na razne načine pa žrtve i njihovi grobovi jednostavno "nisu postojali". Obitelji pobijenih, ako su i znale ili pretpostavljale gdje se nalaze grobnice, nisu ih smjele posjećivati ni obilježavati. Ipak, ni strah od režima, ni protok desetljeća nisu potisnuli u zaborav te žrtve kod njihove rodbine i prijatelja, ali ni kod još uvijek ustrajnih svjedoka, ili pak počinitelja zločina.

Naše komisije drže potrebnim identificirati sva prikrivena grobnica, obilježiti ih primjerenim spomen-obilježjima te omogućiti održavanje pogrebnih obreda svih vjera i iskazivanje pijeteta prema žrtvama. Tamo pak gdje su ostatci žrtava rasuti na neprimjerenim i nepristupačnim mjestima, kao što su krakovi / fojbe, tenkovski rovovi, napuštene rudnici... komisije smatraju da je potrebno ekshumirati posmrtno ostatke žrtava i dostojno ih pokopati, dok tamo, gdje je to moguće, potrebno je o javnom trošku obaviti identifikaciju žrtava. Sve to s ciljem da se omogućiti obiteljima da prožive žalovanje zbog gubitka svojih očeva i majki, braće i sestara, sinova. i kćeri, koje nisu mogle proživjeti zbog neizvjesnosti o mjestu i vremenu pogubljenja, zbog zavjere i utnje o zločinu, pa i zabrane samog spominjanja umorenih.

3. Pravo, istina i pravda. U ovoj godini obilježavanja 60. obljetnice Opće deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, koja u središte svojega civilizacijskog i humanističkog proglašenja stavlja načelo da su "sva ljudska bića rođena slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima", a posebice neotuđivu pravu na život, slobodu i osobnu sigurnost, potrebno je ponovo se suočiti s nepravdama i zločinima totalitarnih režima, pa tako i s komunističkim zločinima i učincima komunističke prošlosti. To tim više i tim prije što su u našim državama zločini fašizma i nacizma i njihovih lokalnih saveznika istraženi i dokumentirani, a mjesta stradanja poznata i obilježena, dok gotovo nikakva nije učinjeno glede zločina komunizma. Naprotiv, njegovi zločini se u javnome mnijenju sustavno pravdaju antifašizmom. Takvo prikazivanje jedne od totalitarnih ideologija te prikriva i pravdanje njezinih zločina otežava demokratske procese i pomirenje na ovim prostorima.

Zbog toga komisije "Iustitia et pax" bosanskohercegovačke, hrvatske i slovenske biskupske konferencije žele u ove dane komemoriranja svih patnji i stradanja te obilježavanja stratišta i logora triju totalitarnih režima, pa tako i

„križnih putova i Bleiburga“ - kao znamenita iskazana ideologija; mržnje i nepriznate etničke "istrage" - ukazati da pravo na ljudsko dostojanstvo, koje je temeljno etičko načelo, ima svaka ljudska osoba i nakon smrti. Stoga, da bi se prekinulo omalovažavanje i poniženje o ovim nepriznatim žrtvama rata i poraća te omogućilo pravo na javnost i pijetet, komisije žele potaknuti institucije triju država na objektivno i cjelovito istraživanje tih ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, da se ustanove povijesne činjenice i na osnovi njih razvija pedagogija pomirenja i oprost. Komisije drže da institucije triju država trebaju započeti ili nastaviti dosadnja istraživanja o ovim žrtvama te utvrditi činjenice o zločinima i njihovim ideološkim i materijalnim počiniteljima.

4. Zločin, kazna i pamćenje. Sukladno civilizacijskim dostignućima i međunarodnom pravu, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti i zločin genocida ne zastarijevaju. Utoliko još uvijek stoji kaznena odgovornost inicijatora, organizatora i počinitelja zločina kojima su u "drugoj fazi revolucije" obezglavljivali narod, uništavali inteligenciju i sve potencijalne protivnike i suparnike. Isto tako stoji odgovornost i svih onih koji su u strukturama triju totalitarnih režima, temeljem ideologije mržnje i "prava" na etničku osvetu naređivali i provodili takve zločine. Komisije smatraju da teško mogu krivnju snose i vođe poraženih režima, tamo gdje su oni naredili povlačenje stotina tisuća vojnika i civila, a potom sami pobjegli, prepuštajući obezglavljenju vojsku i izbjeglice njihovoj, nažalost predvidivoj sudbini. Velika odgovornost za zločine leži i na savezničkim, političkim i vojnim vođama, koji su - po dogovoru o vraćanju protivničkih vojska u zemlju njihova djelovanja - proveli prisilnu repatrijaciju izbjeglih vojnika i civila, a znali su, ili mogli znati, da će izručenja rezultirati masovnim odmazdama i pogubljenjima, kao predvidivom nastavku partizanskih, ideoloških i nacionalistički motiviranih zločina, koji su započeli i mnogo prije završetka rata.

Budući da do sada, zbog skrivanja istine i nekažnjavanja komunističkih zločina, bilo onih političkih vođa, koji su naredili ili tolerirali zločine, bilo počinitelja, još nisu poznate mnoge činjenice i okolnosti masovnih zločina, komisije ukazuju na važnost funkcioniranja pravnih država Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije te poštivanja nacionalnih zakona, rezolucija Vijeća Europe i usvojenih konvencija Ujedinjenih naroda o nezastarivosti ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti (1968.) i o genocidu (1948.). Komisije međutim smatraju da u njihovim državama, uz kažnjavanje zločinaca - kao što se još uvijek prakticira u demokratskim zemljama poput Francuske, Njemačke, SAD-a - prije svega treba stvoriti uvjete za žalovanje i pijetet prema žrtvama, ali isto tako i razotkriti mehanizme i odgovornost za zločine, tj. utvrditi povijesne činjenice i uspostaviti kolektivno pamćenje naroda.

5. Put pomirenja i opraštanja. Zbog svega navedenog - civilizacijskog pologa, zahtjeva međunarodnog prava te zavjere i poniženja o zločinima samo jednog od triju totalitarizama koji su opustošili narode u državama - a polazeći od kršćanske dužnosti opraštanja i od potrebe pomirenja usmjerenih ne samo na čišćenje pamćenja i osobni mir, nego i na sprečavanje mržnje i osvete, te od prava na grob i pijetet, komisije žele potaknuti još žive počinitelje i očevidce zločina na svjedočenje o žrtvama, o mjestima i vremenu, kao i o institucijama, jedinicama i osobama koje su naređivale i počinile zločine. Komisije podsjećaju na nedavna iskustva mnogih komisija u svijetu (Južnoafrička Republika, Gvatemala, Etila, Argentina, Salvador, Sjeverna Irska ...), koje su pod motom Istina i pomirenje pridonijele saznanju povijesne istine i postizanju građanskog pomirenja. U tom smislu, a navlastito u svrhu identificiranja grobnica i žrtava, komisije predlažu državnim vlastima da pokrenu postupak abolicije za istinu te omogućie pojedinačnu aboliciju pokretačima i počiniteljima koji iznesu činjenice o odgovornosti, o grobnicama i vremenu zločina te o identitetu žrtava.

I na kraju, naše tri komisije odlučno osuđuju sva tri totalitarizma i njihove ideologije, njihovu idolatriju klase, nacije i rase te sve njihove zločine, kao što su to u tragično vrijeme činili mnogi dobri ljudi, mnogi katolici, laici, redovnici, svećenici i biskupi, a navlastito zagrebački nadbiskup bl. Alojzije Stepinac, mostarski biskup Alojzije Mikić i generalni vikar Ljubljanske biskupije Anton Vovk. Komisije podsjećaju da je čišćenje pamćenja kršćanska dužnost, pa jednako odlučno osuđuju i zločine počinjene od strane katolika koji su - usuprot kršćanskim načelima i vrijednostima - poticali, naređivali i počinjali nezastarive zločine protiv života, slobode i dostojanstva drugih, različitih - u ratu, u logorima, na stratištima i na drugim mjestima stradavanja nevinih ljudi.

U Zagrebu, 13. svibnja 2008.

Mons. dr. Vlado Košćić, Predsjednik Komisije HBK "Iustitia et pax"

Mons. dr. Anton Stres, Predsjednik Komisije SSK "Pravičnost in mir"

Mons. dr. Pero Sudar, Predsjednik Komisije BK BiH "Iustitia et pax"